

ANGVSTIA 27, 2023

ANGVSTIA

27

Revista

Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Editura ANGVSTIA
Sf. Gheorghe
2023

Redactor șef

ALEXANDRU POPA

Colegiu de redacție

DAN-LUCIAN BUZEA

DAN ȘTEFAN

COSMINA MARCELA OLTEAN

Orice corespondență se va trimite pe adresa:
Please send any mail to the following address:

MUZEUL NAȚIONAL AL CARPAȚILOR RĂSĂRITENI

Sfântu Gheorghe, Str. Gábor Áron nr. 16

520008, jud. Covasna

Telefon/fax: +40 267 314139

e-mail: secretariat@mncr.ro

web: angvstia.mncr.ro

ISSN 2602 – 0653

ISSN-L 1454 – 8275

Cuprins – Table of Contents

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ARHEOLOGIE (*Archaeological studies and researches*)

Dan BUZEA, PUSKÁS József, Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice preventive efectuate în situl de la Covasna Valea Hankó/ Valea Porumbeilor (*Preliminary report on the preventive archaeological investigations carried out at the Covasna-Valea Hankó/ Valea Porumbeilor*) 9

PUSKÁS József, Dan BUZEA, Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice din anul 2023 executate în situl Sfântu Gheorghe–Arcuș–Hosszú (*Preliminary report on the archaeological researches made in 2023 at the Sfântu Gheorghe–Arcuș–Hosszú site*) 57

Dan ȘTEFAN, Maria-Magdalena ȘTEFAN, Teledetecție și investigații geofizice la Biborțeni – Cetatea Tiburț (*Remote Sensing and Geophysical investigations of Tiburț Fortress from Biborțeni*) .. 83

Alexandru POPA, Carpii și cultura „carpică” între tradiția antică și literatura istorico-arheologică contemporană (*The Carpi and “Carpic culture” between ancient tradition and contemporary historical-archaeological literature*) 97

VISY Zsolt, The excavation in the Roman *castellum* of Énlaka/Inlăceni in 2022-2023 (*Cercetări arheologice din castrul roman de la Inlăceni în 2022-2023*) 113

SIDÓ Katalin, PÁNCZÉL Szilamér Péter, Pottery and small finds from the *porta principalis dextra* and *sinistra* at Inlăceni/Énlaka, Harghita/Hargita County (*Ceramică și descoperiri mici din zona porta principalis dextra și porta principalis sinistra de la Inlăceni*) 133

Andrea POPA, Managementul integrat al patrimoniului mondial în România. O propunere a unei structuri de management a viitorului monument UNESCO Limesul roman în Dacia (*The Integrated Management of Cultural World Heritage Sites in Romania. A proposal for a management structure for the future Roman Limes in Dacia WHS*) 145

STUDII DE ETNOGRAFIE (*Ethnographical studies*)

Lucian DAVID, Memorie și discurs. Transhumanța mocanilor voineșteni (*Memory and discourse. Transhumance of the shepherds from Voinești*) 161

RECENZII (*Book reviews*)

Alexandru POPA,
Matei, Dan (2021), *Castrele Daciei după părăsirea lor de către armata romană (Dissertationes Mvsei Potaisensis)*, Cluj-Napoca: Mega), 297 p., ISBN 9786060203452 185

Alexandru POPA,
Sergiu Matveev, Vlad Vornic, Andrei Corobcean, cu contribuții de Andrei Asăndulesei, Felix-
Adrian Tencariu, Vitalie Sochircă, Tatiana Nagacevski, Roman Croitor, Meandrele istoriei.
Patrimoniul arheologic din epoca fierului și perioada romană în bazinul râului Cogâlnic
(Republica Moldova), *Periegesis Archaeologica 2*. Chișinău, Editura Bons Offices, 2023, 201 p.
ISBN 978-5-36241-130-5 189

PUSKÁS József,
V. Szabó Gábor, *Bronzkori kincsek Magyarországon. Földbe rejtett fegyverek, eszközök,
ékszerek nyomában*, Archaeolingua Alapítvány / MTA BTK Régészeti Intézet, Budapest, 2019,
281 p. / Gábor V. Szabó, *Bronze Age Treasures in Hungary. The Quest for Buried Weapons,
Tools and Jewellery*, Archaeolingua Foundation / Institute of Archaeology, Research Centre
for the Humanities, Budapest, 2019, 244 p. 195

CRONICA ACTIVITĂȚILOR MUZEULUI (*Activity report of the museum*)

Cosmina-Marcela OLTEAN, Cristina-Ioana FELEA-BAUBEC,
*Cronica activității Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni pentru anul 2022 / The National
Museum of Eastern Carpathians – Activity Report on 2022* 205

Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice din anul 2023 executate în situl Sfântu Gheorghe-Arcuș–Hosszú

Preliminary report on the archaeological researches made in 2023 at the Sfântu Gheorghe-Arcuș–Hosszú site

József PUSKÁS¹
Dan-Lucian BUZEA²

Cuvinte cheie: epoca bronzului târziu, cultura Gáva, săpături de salvare

Keywords: Late Bronze Age, Gáva culture, rescue excavations

ABSTRACT

In 2023 on the northern part of Sfântu Gheorghe city rescue excavations were carried out in two locations, on two inlots situated on the Gaál Sándor, respectively the Nicolae Moldovan streets. These work was necessary due the mentioned inlots are located in the area of the Sfântu Gheorghe-Arcuș–Hosszú archaeological site, respectively in its protection zone. The researches made on the Nicolae Moldovan street was carried out in a single trench, without being identified any archaeological features or artefacts. During the excavations on the Gaál Sándor street six pits were discovered. Two of them (Cx 03 and Cx 04) contained matchable vessels of different size, the other features having only a few potsherds and stones. Based on the discovered artefacts, made mostly of pottery, but animal bones and grinding stones as well, all the pits can be attributed to the Late Bronze Age Gáva culture, dated approximately between 1200 and 850 cal BC.

Introducere

Pe teritoriul municipiului Sfântu Gheorghe, județul Covasna au fost descoperite vestigii arheologice care atestă locuiri umane datate încă din cele mai vechi timpuri. Au fost descoperite importante materiale arheologice preistorice care datează din epoca pietrei, epoca cuprului, epoca bronzului, epoca fierului, perioada migrațiilor și perioada medievală.³

Municipiul reședință de județ este situat în partea central-vestică a județului, la poalele vestice a Munților Baraolt și pe cele două maluri ale râului Olt, fiind formată din localitățile componente Chilieni și Coșeni, respectiv Sfântu Gheorghe.

Situl de la Sfântu Gheorghe-Arcuș–Hosszú a fost descoperit în anul 1996 în urma unei periegeze efectuate de V. Kavruk.⁴ Acesta este situat în lunca Oltului, într-un spațiu larg, între Valea Porumbelor (Kökényes-patak) și pârâul Arcuș (Árkos-sau Nagy-patak), ambele cursuri de apă fiind afluenți de dreapta al râului Olt, la poalele estice ale Dealului Arcușului, la

¹ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, joska1987@yahoo.com.

² Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, buzealuci@yahoo.com.

³ RepCov 1998, 126-129, nr. 484-509.

⁴ RepCov 1998, 128-129, nr. 507.

aproximativ 200-220 m vest de cursul actual al Oltului. Limita sudică a sitului se suprapune peste zona nordică a orașului Sfântu Gheorghe, deși construcțiile ridicate aici după anul descoperirii stațiunii nu au necesitat și cercetări arheologice preventive.

Cercetări arheologice preventive de mare amploare au fost efectuate în situl respectiv în anii 2019-2020. În urma acestor săpături s-au cercetat 947 complexe arheologice și o suprafață de cca. 10 ha. Din numărul total al complexelor descoperite 938 erau gropi cu materiale atribuibile culturii Gáva-Holíhrady din epoca bronzului târziu, șase morminte (de incinerare și de înhumare) cu depuneri datând din perioada mijlocie a epocii bronzului, respectiv trei gropi din perioada medievală sau modernă.

Datorită faptului că asupra zonei este instituit un regim de protecție, situl fiind delimitat și inclus în Planul Urbanistic General (PUG),⁵ orice fel de intervenție necesită cercetări arheologice preventive. Astfel în anul 2023 Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR) a executat două lucrări în zona sud-estică a sitului. Această zonă este un cartier nou al orașului, unde în ultima vreme au fost (și continuă să fie) construite case de locuit. În urma acestor lucrări au fost obținute noi date cu privire la extinderea sitului înspre malul actual al Oltului. Cercetările au fost executate pe străzile Nicolae Moldovan, respectiv Gaál Sándor nr. 9-11. Scopul cercetărilor arheologice preventive efectuate a fost de a cerceta integral suprafața afectată de proiectul investițional în perimetrul sitului delimitat, pentru recuperarea și înregistrarea tuturor bunurilor culturale cu valoare istorică, precum și pentru identificarea, înregistrarea și cercetarea tuturor complexelor arheologice, conform reglementărilor legale în

⁵ Informații amabile Sándor-József Sztáncsu, Muzeul Național Secuiesc, Sfântu Gheorghe.

vigoare, a Standardelor și Procedurilor aplicabile în arheologie și a Codului Deontologic al Arheologilor din România.

Descrierea cercetărilor

În prima etapă s-a realizat activitatea noninvazivă de *k-metrie*. Pe baza măsurătorilor de susceptibilitate magnetică și a observațiilor de teren, au fost identificate valori ridicate care atestau posibile anomalii de natură antropică.

Într-o a doua etapă s-a efectuat decaparea cu mijloace mecanice a suprafeței afectate de proiect în vederea evidențierii situațiilor/structurilor arheologice. Prin abordarea în suprafață și decapaje planimetrice succesive s-a asigurat o bună înțelegere a stratigrafiei generale a sitului și a relațiilor spațiale dintre structurile antropice identificate. Metodologia propusă a permis delimitarea și înregistrarea detaliată a tuturor structurilor antropice identificate.

Toate complexele cercetate au fost numerotate și descrise în funcție de formă, tip, umplutură, materiale cu toate criteriile necesare pentru o atribuire cât mai exactă a acestora.

Strada Nicolae Moldovan, imobil fără număr

În urma unei solicitări venite din partea firmei Gourmet Hungaricum S.R.L, reprezentat de Donáth Lajos, specialiștii de la MNCR au efectuat cercetări arheologice preventive pe o suprafață de 66 mp, unde urma să fie construit un garaj.⁶ Terenul a fost cercetat cu o singură secțiune, denumit S.1/2023, având dimensiunea de 11 x 6 m (Planșa 2/1-2). Imobilul se află la c. 170 m sud de Arena Sepsi și 220 m la vest de râul Olt (Planșa 1). În urma cercetărilor efectuate nu au fost depistate complexe arheologice.

⁶ Colectivul era format din Dan Buzea (responsabil științific) și József Puskás (membru colectiv). Topografia și aerofotografia a fost executată de Alexandru Popa de la MNCR.

Stratigrafia zonei cercetate

Stratigrafia sitului este una simplă, cu două depuneri antropice și neantropice. La descrierea stratigrafiei secțiunii am optat pentru prezentarea a unui singur profil, cel nord-vestic, celelalte fiind foarte asemănătoare. Depunerile au fost denumite ca unități stratigrafice (US) și numerotate după cum urmează:

US 1 – strat format din sol negru-cenușiu, amestecat cu humus; strat arabil

US 2 – strat brun-gălbui, nisipos, steril.

S.1/2023

Profilul nord-vestic: are lungimea de 11 m. Stratul superior este format din arătură de culoare brun-gălbuie, cu o grosime de c. 20-25 cm (US 1). Sub acesta este un strat de argilă galben-nisipoasă, gros de 25-40 cm (US 2), fără material arheologic (Planșa 3/2-3).

Strada Gaál Sándor nr. 9-11

În anul 2023 proprietarii de teren FLECKHAMMER Gyöngyike și FLECKHAMMER Ottó au inițiat construirea unor case de locuit în perimetrul sitului arheologic. Activitatea de cercetare preventivă s-a desfășurat pe strada Gaál Sándor, nr. 9-11, cu acces dinspre strada Izvorului și dinspre DN 12 (Sfântu Gheorghe – Miercurea Ciuc), pe partea dreaptă a drumului la ieșirea din Sfântu Gheorghe spre Miercurea Ciuc (Planșa 1).⁷

Într-o primă fază a fost cercetată o suprafață de 331,8 mp (S.1-S.4/2023), perimetrul unde s-au amplasat trei case de locuit – unul fiind duplex) și locul în care va fi amenajată împrejurimea proprietății. Perimetrul contractat a fost împărțit în patru suprafețe distincte denumite: S.1 (15,5x10,5mp) și S.2 (15,5x7,5 mp). Aces-

te două suprafețe mai mari delimitau cele două locuințe. La aceste suprafețe s-au mai adăugat suprafețele cercetate și documentate în zona gardului de împrejurire al imobilelor: S.3 / sud (36 x 0,5 m) și S.4 / nord (18 x 0,5 m). Cu ocazia extinderii suprafeței afectată de proiectul de construcție prin amenajarea a două garaje și a treptelor de acces în locuință, suprafața cercetată S.1 s-a extins cu 50 mp prin deschiderea a patru casete: C.1 (5x4 m); C.2 (5x4 m) și cele două zone de acces cu trepte C.3 (2,4 x 1,4 m) și C.4 (2,4 x 1,4 m) (Planșa 4/1-3).

Stratigrafia zonei cercetate

În stratigrafia zonelor cercetate s-a putut observa cel puțin șase momente de depuneri antropice și neantropice. La descrierea stratigrafiei secțiunilor și casetelor am optat pentru prezentarea a două profile. Depunerile au fost denumite ca unități stratigrafice (US) și numerotate după cum urmează:

US 1 – strat format din sol negru-cenușiu, amestecat cu humus; strat arabil

US 2 – strat negricios amestecat cu fragmente de vase, chirpici și oase

US 3 – strat brun-gălbui, nisipos, steril.

US 4 – strat negru, argilos, tasat, steril

US 5 – lentilă de lut ars

US 6 – strat nisipos amestecat cu pietriș

Toate cele patru profile ale secțiunilor cât și a casetelor erau foarte asemănătoare, cu mențiunea că profilul sud-estic al C.1/2023, corespunde cu peretele actual al imobilului duplex (profilul nord-vestic al S.1/2023), iar profilul nord-vestic de la C.2/2023, corespunde cu profilul sud-estic cercetat în cadrul S.1/2023 (Planșa 4/1).⁸

⁷ Colectivul era format din Dan Buzea (responsabil științific) și József Puskás (membru colectiv). Topografia și aerofotografia au fost executate de Alexandru Popa de la MNCR.

⁸ Tot în anul 2023 a fost executat o altă săpătură în apropierea celui de pe str. Gaál Sándor. Cu aceea ocazie resturi de locuire din perioada eneolitică au fost descoperite la nivelul solului negru (US 4).

S.1/2023

Profilul sud-estic: are lungimea de 15,5 m. Stratul superior este format din depunere de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-25 cm (US 1). Sub acesta este un strat negricios gros de 25-40 cm, amestecat cu ceramică, pigmenți de chirpici și de oase, aparținând perioadei bronzului târziu (US 2). Sub acesta urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3). Complexul Cx. 01 a fost surprins lângă acest profil, și se adâncea până în stratul steril inferior, de culoare neagră (Planșa 5/1).

Profilul sud-vestic: are lungimea de 10,5 m. Este asemănător cu cel observat în cazul profilului sud-estic, cu excepția că stratul superior de arătură câteodată atinge grosimea de 40 cm. În apropierea acestui profil nu au fost descoperite complexe arheologice (Planșa 5/2).

S.2/2023

Profilul nord-vestic: are lungimea de 15,5 m. Stratul superior este format din pământ de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-25 cm (US 1). Sub acesta era un strat negricios gros de 20-25 cm, amestecat cu ceramică, pigmenți de chirpici și de oase, aparținând perioadei bronzului târziu (US 2). Între metrii 11,5 și 13,30, la o adâncime de c. -50 cm de la nivelul actual de călcare a fost observată o aglomerare formată din bucăți de lut ars (US 5 – Cx. 05). Între metrii 7 și 8,3, între stratul de cultură și cel steril (US 2 și US 3) a fost observată o lentilă nisipoasă amestecată cu pietriș (US 6). Sub aceasta urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3) (Planșa 5/3).

Profilul nord-estic: are lungimea de 7,5 m. Stratul superior este format din arătură de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 25-30 cm (US 1). Sub acesta este un strat negricios gros de 25-30 cm, amestecat cu ceramică, pigmenți

de chirpici și de oase, aparținând perioadei bronzului târziu (US 2). Între metrii 1,7 și 2, la o adâncime de c. -40 cm de la nivelul actual de călcare a fost observată o aglomerare formată din bucăți de lut ars (US 5 – Cx 05). Sterilul este format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3) (Planșa 5/4).

S.3/2023

Fundație gard nord-estic: are lungimea de 18x0,3 m. Stratul superior este format din strat deranjat de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 25-30 cm (US 1). Sterilul este format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3). Nu au fost identificate vestigiile arheologice pe toată lungimea acestui șanț de fundație care va reprezenta gardul cu viitorul vecin.

S.4/2023

Fundație gard sud-vestic: are lungimea de 35x0,3 m. Stratul superior este format din strat deranjat de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-25 cm (US 1). Sub acesta este un strat negricios gros de 25-40 cm. Urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3). Nu au fost identificate vestigiile arheologice pe toată lungimea acestui șanț de fundație care va reprezenta gardul viitoarelor case și zona de access spre drumul de servitute.

Nu s-a reușit realizarea unor săpături pentru șanțul de fundație a gardului pe celelalte laturi ale proprietății din cauza faptului că acestea sunt montate pe structuri de suprafață de alți proprietari, vecini cu proprietatea mai sus menționată.

C.1/2023

Profilul sud-vestic: are lungimea de 4 m. Stratul superior este format din pământ de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-30 cm (US 1). Sub acesta se află un strat cu pământ de culoare neagră,

compact și omogen, fără materiale arheologice în zona cercetată (US 2). Sub acesta urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3).

Profilul nord-vestic: are lungimea de 5 m. Stratul superior este format din sol de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-30 cm (US 1). Sub acesta se află un strat cu pământ de culoare neagră, compact și omogen, fără materiale arheologice în zona cercetată (US 2). Sub acesta urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3).

C.2/2023

Profilul sud-vestic: are lungimea de 4 m. Stratul superior este format din arătură de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-30 cm (US 1). Sub acesta se află un strat cu pământ de culoare neagră, compact și omogen, fără materiale arheologice în zona cercetată (US 2). Sub acesta urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3).

C.3/2023

Profilul nord-estic: are lungimea de 1,4 m. Stratul superior este format din arătură de culoare cenușiu-negricioasă, cu o grosime de c. 20-30 cm (US 1). Sub acesta se află un strat cu pământ de culoare neagră, compact și omogen, fără materiale arheologice în zona cercetată (US 2). Sub acesta urmează sterilul format dintr-un sol aluvionar galben, nisipos-argilos (US 3).

C.4/2023

Profilul nord-estic: are lungimea de 1,4 m. Stratigrafia este similară profilului mai sus menționat.

Descrierea complexelor

În urma cercetărilor arheologice preventive au fost depistate șase complexe arheologice, unele posibile gropi menajere, altele probabil cu funcții rituale, atribuite cronologic comunităților de tip Gáva. Gro-

pile respective au fost descoperite doar în cele două secțiuni S.1 și S.2 (Planșa 4/2-3). Majoritatea complexelor (cu excepția Cx 02 și Cx 05) perforau două straturi sterile: stratul superior format din lut de culoare galbenă, și stratul de jos, format din pământ mâlos de culoare neagră.

Cu această ocazie au fost descoperite cantități importante de material ceramic specific perioadei, obiecte din piatră (râșnițe, gresii etc.), obiecte din lut ars (fusaiole), obiecte din piatră și puține resturi de oase animaliere.

S.1/2023

Cx 01: groapa a fost identificată lângă profilul sud-estic al secțiunii, la o adâncime de -60 cm de la nivelul actual de călcare. La suprafață complexul avea formă circulară. După secționarea de-a lungul profilului menționat, groapa avea forma de clopot, săpată în stratul steril. Umplutura formată din pământ negricios era identică cu stratul de cultură, astfel nivelul din care a fost săpată nu s-a putut identifica cu siguranță. În umplutura gropii au fost descoperite câteva fragmente de vase și de chirpici. Ceramica aparține culturii Gáva. Dimensiuni: baza gropii de la nivelul actual de călcare: c. 106 cm; diametrul la nivelul de apariție: c. 120 cm; diametrul maxim: c. 146 cm (Planșa 6).

Cx 02: complexul a fost descoperit în apropierea colțului nord-estic al secțiunii, la o adâncime de -60 cm de la nivelul actual de călcare. La suprafață se prezenta ca având forma circulară. Groapa avea pereții și baza arcuită, cu o umplutură brun-gălbuie, fără material arheologic. Dimensiuni: baza gropii de la nivelul actual de călcare: c. 76 cm; diametrul la nivelul de apariție: c. 90 cm (Planșa 7).

S.2/2023

Cx 03: groapa a fost surprinsă în colțul nord-vestic al secțiunii, sub forma unei aglomerări de ceramică și chirpici, la o

adâncime de c. -63 cm de la nivelul actual de călcare. Avea forma circulară, cu pereții verticali sau ușor oblici, cu baza arcuită săpată în sterilul negru. Umplutura era formată din pământ brun-negricios, amestecat cu chirpici, pietre, fragmente de la un vas mare de provizii și câteva fragmente de oase calcinate. Unele dintre cioburi prezentau urme intense de ardere secundară. Ceramica aparține culturii Gáva. Dimensiuni: baza gropii de la nivelul actual de călcare: c. 97 cm; diametrul la nivelul de apariție: c. 54 cm (Planșa 8-9).

Cx 04: complexul a fost descoperit în colțul nord-vestic al secțiunii, la sud de Cx 03, sub forma unei aglomerări de ceramică și chirpici, la o adâncime de c. -60 cm de la nivelul actual de călcare. În plan groapa avea forma ovală, iar după secționare se prezenta ca având gât cilindric, cu partea inferioară ușor clopoțită, cu baza dreaptă, săpată în sterilul negru. Pe marginea sud-estică a fost o treaptă de c. 15 cm (Planșa 11). Umplutura era formată din pământ negricios, ușor compact, cu lentile de lut galben și cenușă (Planșa 10).

Materialul arheologic provenit din acest complex era format din multe fragmente de vase întregibile de diferite forme, pietre mari și râșnițe, câteva fragmente de oase calcinate și de scoici (Planșa 12/2-3, Planșa 13, Planșa 14). Ceramica aparține culturii Gáva, cu decor specific perioadei. Dimensiuni: baza gropii de la nivelul actual de călcare: c. 142 cm; diametrul la nivelul de apariție: c. 76 x 94 cm; diametrul maxim: c. 96 cm.

Cx 05: complexul se prezenta sub forma unei aglomerări de chirpici lângă profilul nord-vestic al secțiunii. Aglomerarea a apărut la o adâncime de c. -50 cm de la nivelul actual de călcare, în stratul de cultură. Printre bucățile de lut ars s-a descoperit material ceramic foarte rulat și greu de atribuit cultural. Dimensiuni: lungime: c. 150 cm, lățime: c. 80 cm. Com-

plexul s-a dezvelit parțial, fiindcă continua sub profilul nord-vestic (Planșa 15).

Cx 06: complexul a fost descoperit în apropierea profilului sud-vestic al secțiunii, la o adâncime de -60 cm de la nivelul actual de călcare. La suprafață se prezenta ca având forma circulară. Groapa avea pereți ușor clopoțiti, baza dreaptă, cu o umplutură brun-gălbuie, cu puțin material arheologic probabil aparținând bronzului târziu. Dimensiuni: baza gropii de la nivelul actual de călcare: c. 90 cm; diametrul la nivelul de apariție: c. 80 cm, care după golire s-a lărgit la c. 120 cm (Planșa 16).

Concluzii

Cercetările efectuate în 2023 pe terenul familiei Fleckhammer au adus date importante legate de extinderea sitului Sfântu Gheorghe-Arcuș-Hosszú. Numărul redus al complexelor sugerează că zona a fost folosită mai puțin intens, centrul activităților fiind în zona cercetată în anii anteriori. Caracterul periferic al zonei este sugerat și de proximitatea râului Olt, de altitudinea mai redusă, fiind mai expus la inundații.

Chiar dacă numărul complexelor arheologice este redus, materialul descoperit prezintă aceleași caracteristici cu descoperirile realizate în timpul cercetărilor din anii 2019-2020. Materialul recuperat din gropi aparține perioadei de sfârșit a epocii bronzului, culturii Gáva-Holíhrady. Ceramica descoperită, puțină la număr și deocamdată în faza de restaurare, prezintă toate caracteristicile perioadei: regăsim vasele etajate, decorul canelat în ghirlandă, respectiv recipiente arse la negru în exterior, roșu la interior.

Trei dintre complexe (Cx 01, Cx 02, Cx 06) cel mai probabil pot fi interpretate ca gropi menajere. Puținele fragmente ceramice nu fac posibilă reconstituirea formelor de vase. O piatră mai mare descoperită în Cx 06 prezintă urme de ardere în urma căreia obiectul a căpătat

culoare roz-roșiatică. Aglomerarea de chirpici din Cx 05 poate să reprezinte resturile unei vetre, care a fost distrusă total. Nu am reușit să observăm fragmente de lipitură in situ. Nu excludem ca materialul respectiv să fi fost adus de undeva și deșus ca gunoi menajer.

Cele mai interesante descoperiri au fost făcute în gropile Cx 03 și Cx 04. Vasele depuse, fie întregi, fie fragmentare, sugerează o depunere intenționată cu tipuri de obiecte selectate. În groapa trei, pe baza analizelor preliminare a fost deșus un vas de mari dimensiuni, probabil de provizii. Partea superioară a acestuia a fost găsită în interiorul recipientului împreună cu câteva pietre de diferite dimensiuni. Trebuie menționat că unele bucăți din vas prezintă urme de ardere secundară, în urma căreia fragmentarea a fost și mai intensă. În groapa Cx 04 au fost identificate cel puțin trei vase de diferite tipuri: un vas mare de provizii, ajuns probabil spart în groapă, un castron deșus în apropierea bazei gropii, pe marginea sudică (Planșa 11/3), iar o ceașcă deșusă pe marginea vestică. O piatră de mari dimensiuni a fost

găsită circa la mijlocul gropii, peste și sub fiind fragmentele vasului de provizii. Pește piatra mare se găsea o râșniță (nr. 1). În apropierea castronului a fost descoperită o altă râșniță (nr. 2 – Planșa 12/1).

Descoperiri contemporane sunt semnalate din mai multe situri ale epocii bronzului târziu, aparținând culturii Gáva. Cele mai importante sunt cele descoperite în situl de la Reci-Telek⁹ și Sâncrăieni-Kőoldal.¹⁰ Acestea au fost atribuite perioadei clasice a culturii. Fenomenul depozitării vaselor cu sau fără alte obiecte poate fi urmărit până la începutul bronzului târziu. Astfel în situl de la Petea-Csengersima depuneri similare au fost atribuite culturilor Suci de Sus și Lăpuș II-Gáva I, databile în Br D-Ha A1.¹¹

O tipologizare a depunerilor de vase, mai ales pentru zona nord-vestică a României și nord-estică a Ungariei, a fost făcută mai demult.¹² În prezentul articol nu insistăm asupra acestei probleme, scopul fiind de a prezenta un scurt raport despre lucrările efectuate în situl *Hosszú* în anul 2023 de către Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni.

⁹ Székely 1966, 8-10.

¹⁰ Puskás-Darvas 2021, 51-78. Trebuie menționate și numărul mare al descoperirilor în situl *Hosszú* cu depuneri similare discutate mai sus, dezvelite în urma campaniilor din anii 2019 și 2020. Materialul este în curs de prelucrare.

¹¹ Marta 2009, 20, 59.

¹² V. Szabó 2004, 81-113; L. Nagy 2012a, 255-280; L. Nagy 2012b, 1-26.

Bibliografie / Bibliography

L. Nagy, M. 2012a, Neue Beiträge zu spät-bronzezeitlichen Gefäßdeponierungssitten im Oberen Theißgebiet, in: L. Marta (ed./hrsg.), *The Gáva Culture in the Tisa Plain and Transylvania / Die Gáva-Kultur in der Theißebene und Siebenbürgen. Symposium. Satu Mare 17-18 June/Juni 2011* (Satu Mare 2012) 255-280.

L. Nagy, M. 2012b, Újabb adatok a késő bronzkori edénydeponálási szokásokhoz a Felső-Tisza vidéken. Sursa: http://josamuzeum.pazirikft.hu:8080/publikaciok/depocikk_nagy_marta.pdf (Accesată ultima dată: 04.12.2023)

Marta, L. 2009, *The Late Bronze Age Settlement of Petea–Csengersima*. Satu Mare: 2009.

Puskás, J., Darvas, L. 2021, Late Bronze Age Pottery Deposits from the Site of Sâncrăieni/Csikszentkirály–Kőoldal (Harghita County, Romania), *Marisia. Archaeologia. Historia. Patrimonium* 3, 51-78.

RepCov 1998, Cavruc V. (ed.) 1998. Repertoriul Arheologic al Județului Covasna, *Seria Monografii Arheologice* I. Sfântu Gheorghe.

V. Szabó, G. 2004, A tiszacsegei edénydepó. Újabb adatok a Tisza-vidéki késő bronzkori edénydeponálás szokásához, *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica* X, 2004, 81-113.

Anexa 1 / Appendix 1

Catalogul pieselor ilustrate în articol

Toate artefactele au fost prelevate, spălate, înregistrate, analizate preliminar și se află în procedură de conservare-restaurare la Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântu Gheorghe, fiind parțial ilustrate și descrise în prezentul raport.

1. Fragment din peretele unui recipient modelat din pastă degresată cu cioburi pisate. La exterior are culoarea neagră, în interior fiind roșiatică. Ambele suprafețe sunt netezite. Pe suprafața exterioară este un buton împins din interior. Descoperit în Cx 01 (Planșa 6/4).

2. Fragment de castron, cu umărul arcuit, gura dreaptă cu marginea buzei rotunjită. Este confecționat din pastă degresată cu cioburi pisate și pietricele. La exterior are culoarea brun-roșiatică, respectiv neagră în zona gurii, iar în interior este brun-cenușiu. Ambele suprafețe sunt netezite. Nedecorat. Descoperit în Cx. 04 (Planșa 12/2).

3. Fragment din gâtul unui vas nedecorat, modelat din pastă semifină. Suprafețele au culoarea neagră pe exterior, fiind lustruită, și roșie-cărămizie pe interior, bine netezită. Descoperit în Cx. 04 (Planșa 12/3).

4. Fragmente dintr-un vas de provizii de mari dimensiuni, cu gura evazată, marginea buzei fiind rotunjită, cu gâtul cilindric, corpul sferic și baza plată. A fost modelat din pastă degresată cu cioburi pisate. Suprafața exterioară are culoarea cărămizie și bine netezită, cea interioară fiind brună. La exterior, pe umăr este decorat cu caneluri late, orizontale. Descoperite în Cx. 04 (Planșa 13/1).

5. Fragment de fusaiolă de formă rotundă, perforată axial. A fost modelată

din pastă degresată cu cioburi pietricele cu suprafața slab netezită (Planșa 13/2).

6. Râșniță (nr. 1) din andezit, de mari dimensiuni, de formă relativ rotundă, cu secțiunea transversală aproximativ rectangulară, cu o suprafață care prezintă o albiere rezultată în urma unei activități intense de utilizare. Una din suprafețe este aplatizată, fiind amenajată pentru utilizare prin șlefuire (abraziune). Descoperită în Cx. 04 (Planșa 14/1).

7. Fragment de râșniță (nr. 2), probabil avea forma relativ rotundă, cu secțiunea transversală aproximativ semicirculară, cu o suprafață care prezintă o albiere rezultată în urma unei activități intense de utilizare. Una din suprafețe este aplatizată, fiind amenajată pentru utilizare prin șlefuire (abraziune). Descoperită în Cx 04 (Planșa 14/2).

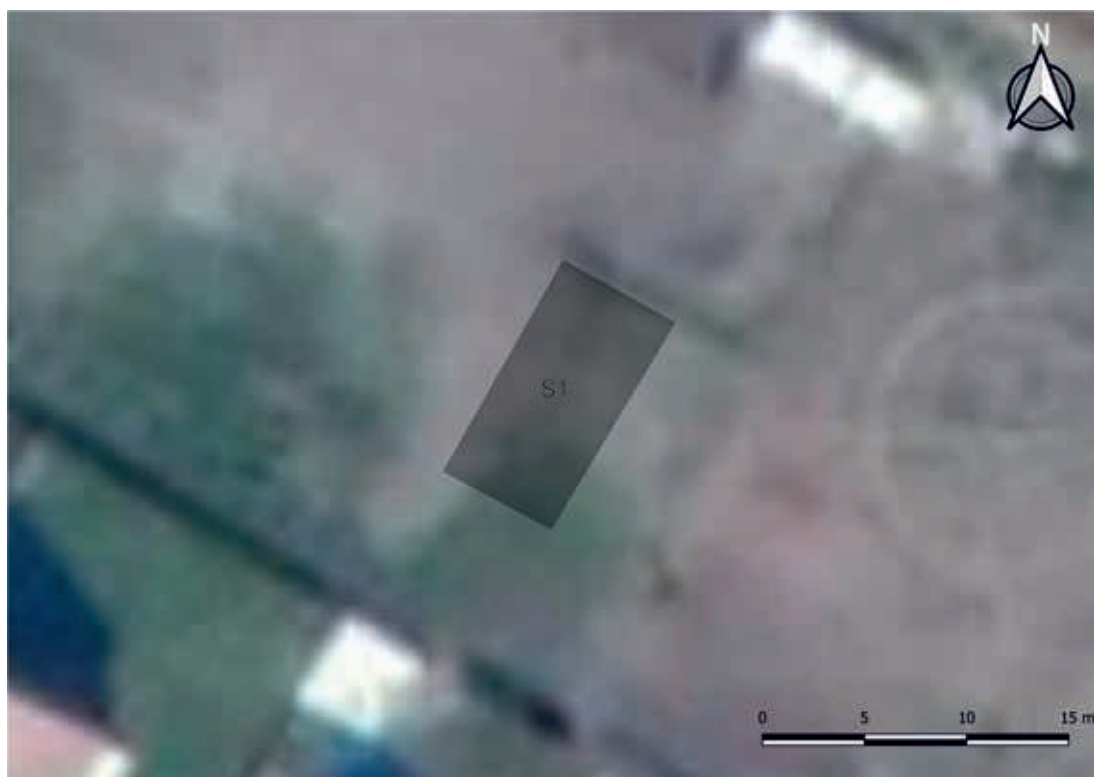
8. Fragment din peretele unui vas de mari dimensiuni modelat din pastă degresată cu pietriș. Suprafețele zgrunțuroase au culoarea maronie cu pete cenușii. Nedecorat. Descoperit în Cx 06 (Planșa 16/5).

9. Fragment din peretele unui vas de dimensiune mică sau mijlocie, modelat din pastă degresată cu pietriș. Suprafața exterioară de culoare neagră este netezită, cea interioară de culoare brun-cărămiziu fiind zgrunțuroasă. Nedecorat. Descoperit în Cx 06 (Planșa 16/6).

Planșa 1. Localizarea zonelor cercetate în anul 2023
în zona sitului Sfântu Gheorghe-Arcuș-Hosszú.

Plate 1. Location of the areas investigated in 2023
in the Sfântu Gheorghe-Arcuș-Hosszú site.

1

2

Planșa 2. Amplasarea (1) și ortofotografia (2) secțiunii S. 1 cercetată pe strada Nicolae Moldovan.

Plate 2. The location (1) and the orthophotography (2) of section S. 1 investigated on Nicolae Moldovan Street.

1

2

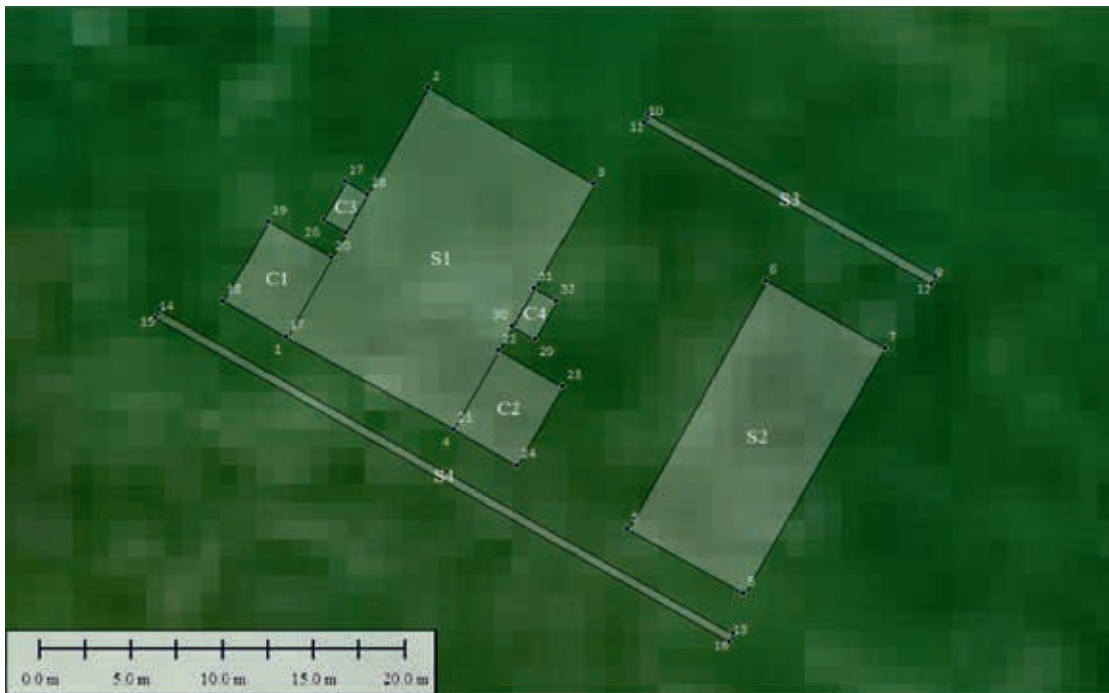
S.1 - Profil NV

3

0 1 m ① - strat arat / deranjat
② - strat brun-gălbui, nisipos, steril

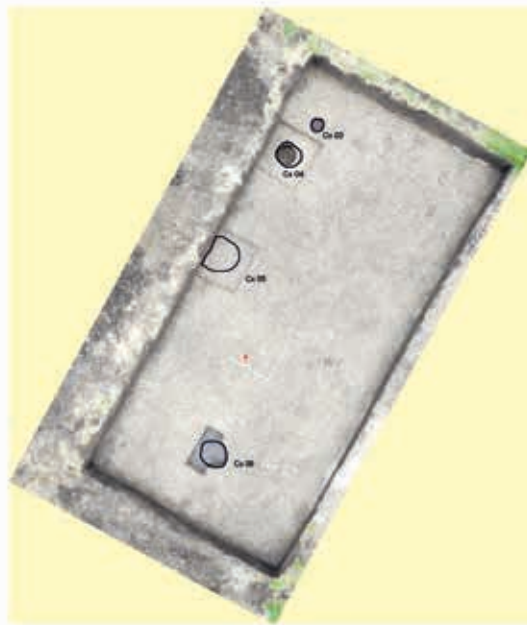
Planșa 3. Profilul nord-estic (1) și nord-vestic (2-3) al secțiunii S. 1 cercetată pe strada Nicolae Moldovan.
Plate 3. The north-eastern (1) and north-western (2) profile of Section S. 1 on Nicolae Moldovan Street.

1

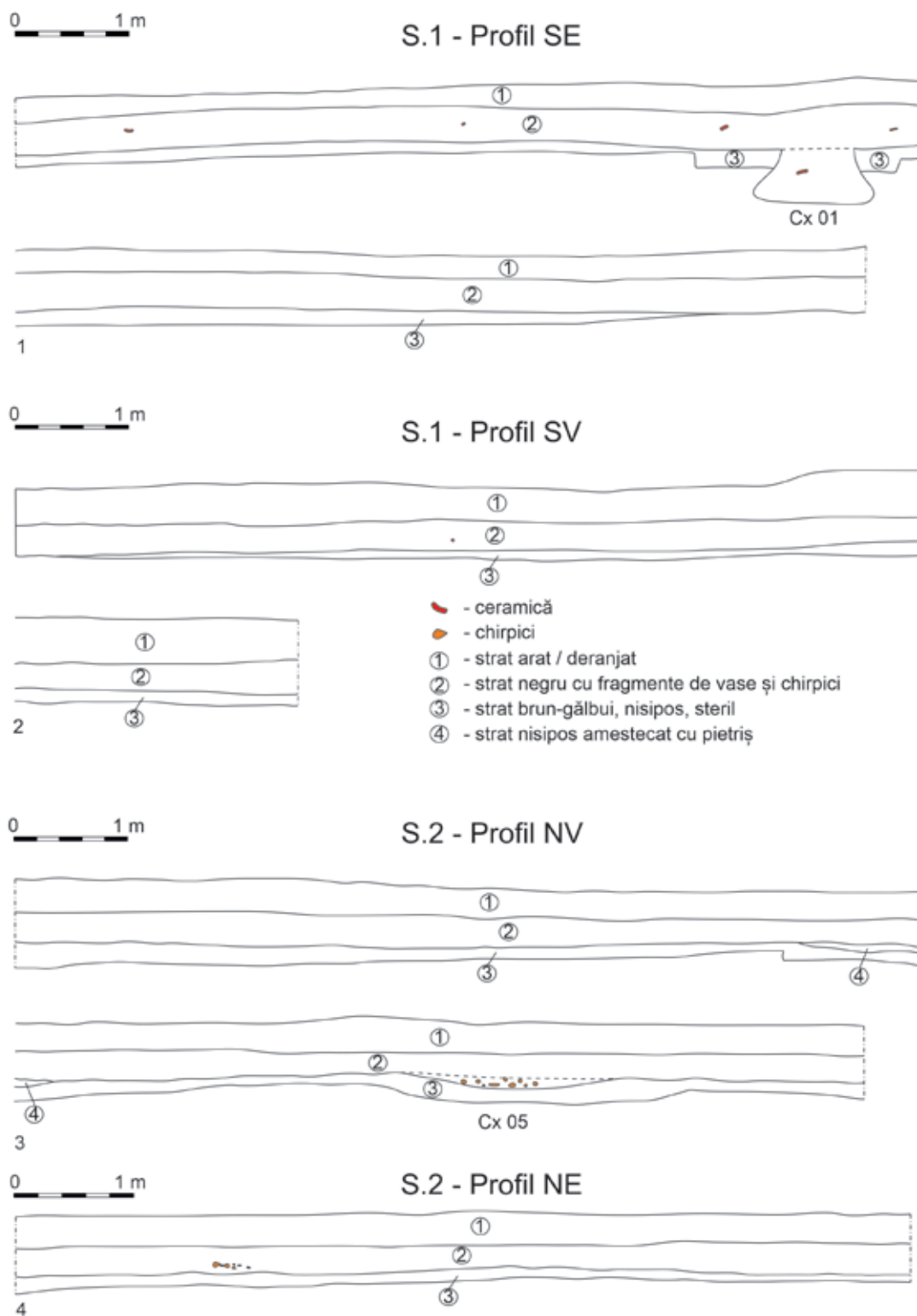
2

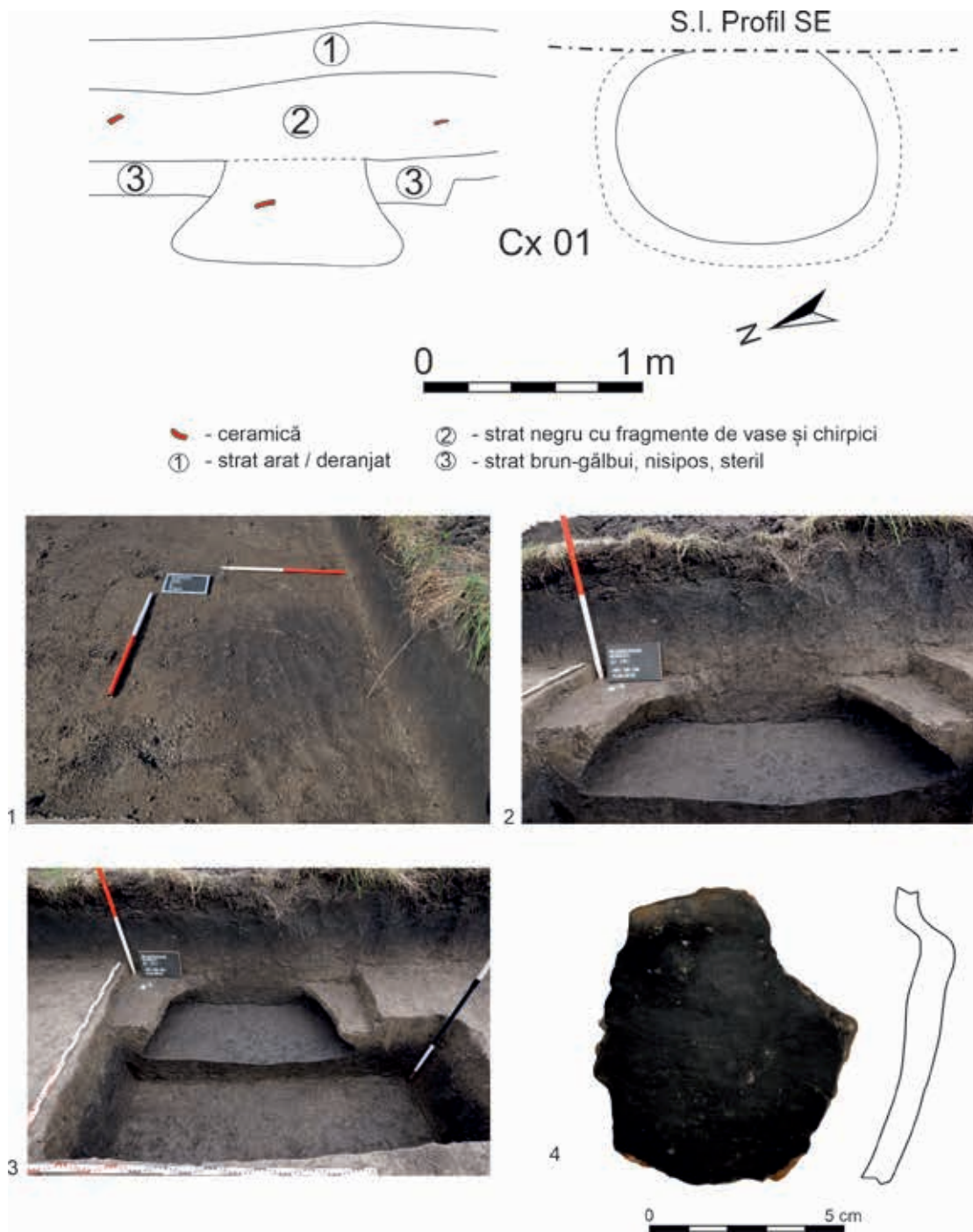
3

Planșa 4. Planul săpăturilor executate pe strada Gaál Sándor nr. 9-11 (1) și aerofotografia secțiunilor S. 1 (2) și S. 2 (3) cu complexele descoperite marcate.

Plate 4. The plan of the excavations carried out on Gaál Sándor Street no. 9-11 (1) and the aerial photograph of sections S. 1 (2) and S. 2 (3) with the discovered features marked.

Planșa 5. Desenul profilelor S. 1 (1-2) și S. 2 (3-4) de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 5. Drawings of profiles from S. 1 (1-2) and S. 2 (3-4) on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

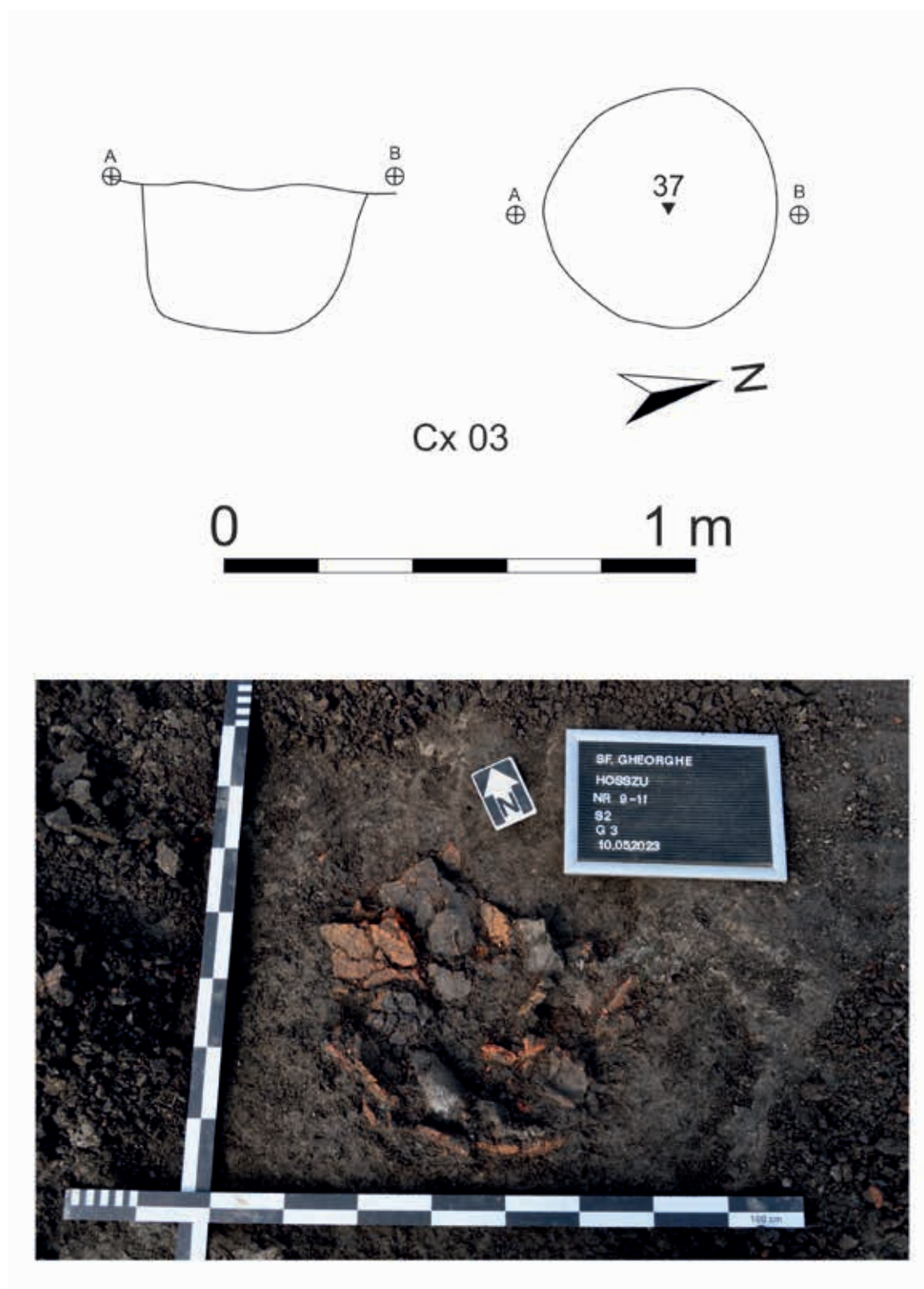
Plansa 6. Groapa Cx 01 descoperită în S. 1 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.

Plate 6. Feature Cx 01 discovered in S. 1 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

Planșa 7. Groapa Cx 02 descoperită în S. 1 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.

Plate 7. Feature Cx 02 discovered in S. 1 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

Planșa 8. Groapa Cx 03 descoperită în S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.

Plate 8. Feature Cx 03 discovered in S. 2 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

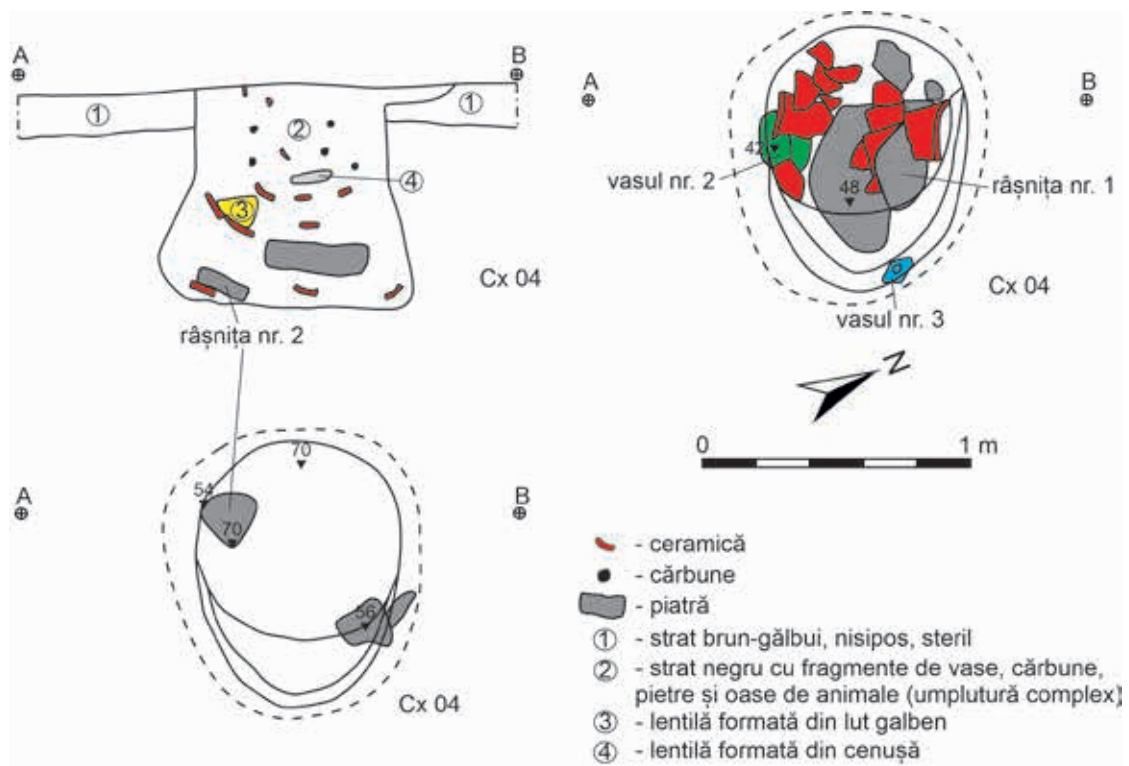

1

2

Planșa 9. Detalii cu groapa Cx 03 descoperită în S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 9. Details of feature Cx 03 discovered in S. 1 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

Planșa 10. Groapa Cx 04 descoperită în S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 10. Feature Cx 04 discovered in S. 2 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

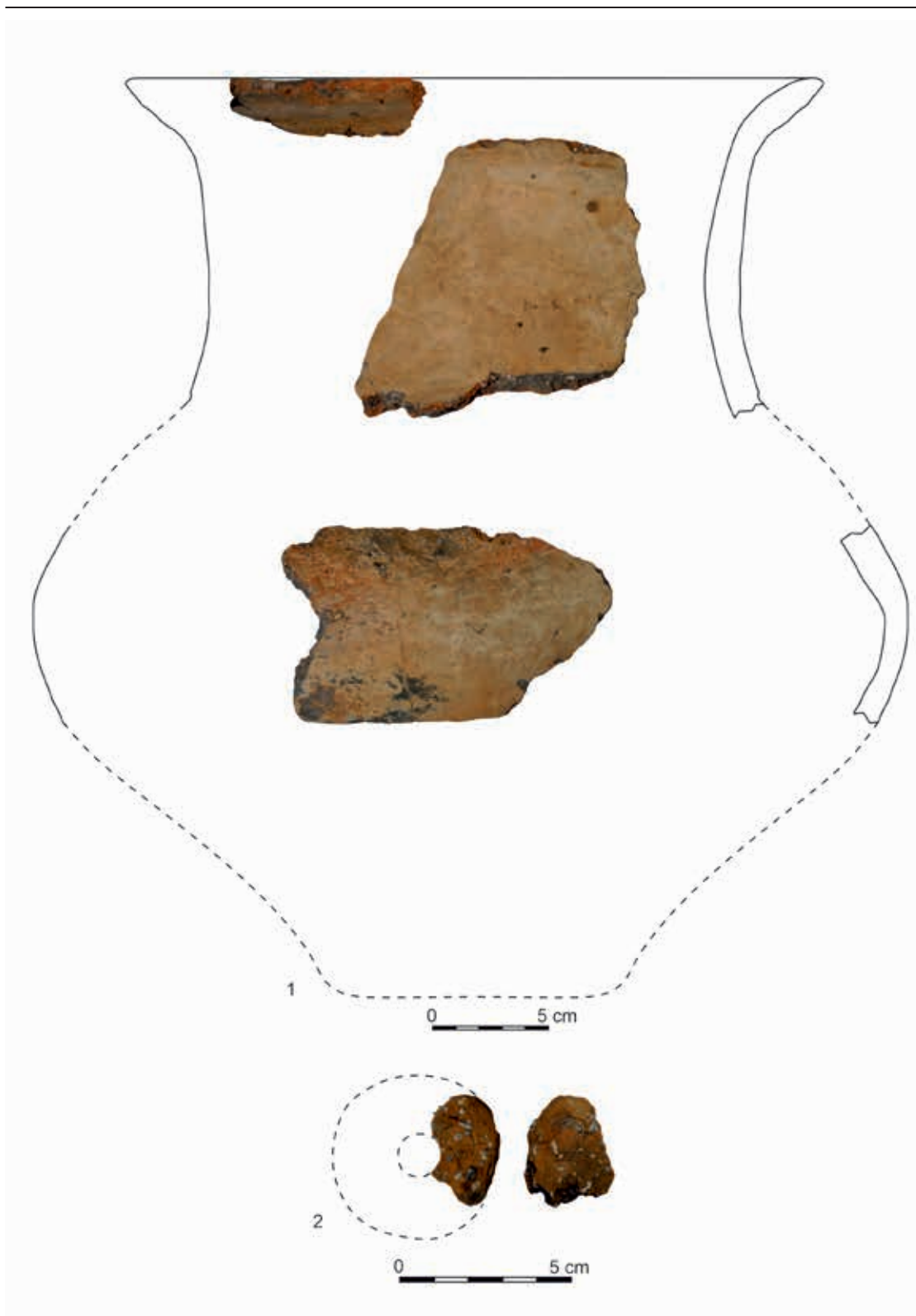

Planșa 11. Detalii cu groapa Cx 04 descoperită în S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 11. Details of feature Cx 04 discovered in S. 2 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

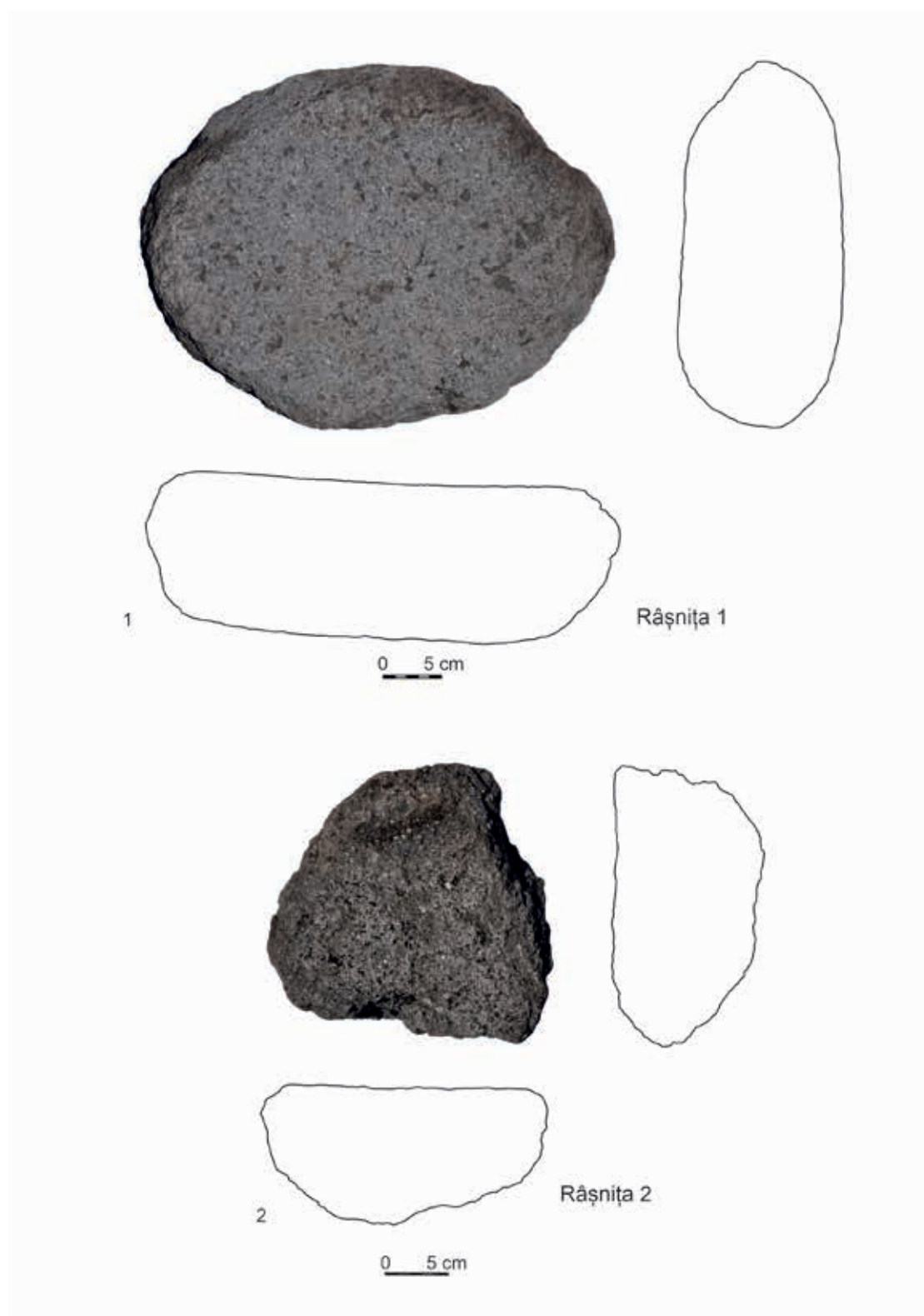
Planşa 12. Râşniţa nr. 2 (1) şi fragmente de vase (2-3) descoperite în groapa Cx 04 din S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.

Plate 12. Grinding stone nr. 2 (1) and pottery sherds (2-3) discovered in feature Cx 04 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

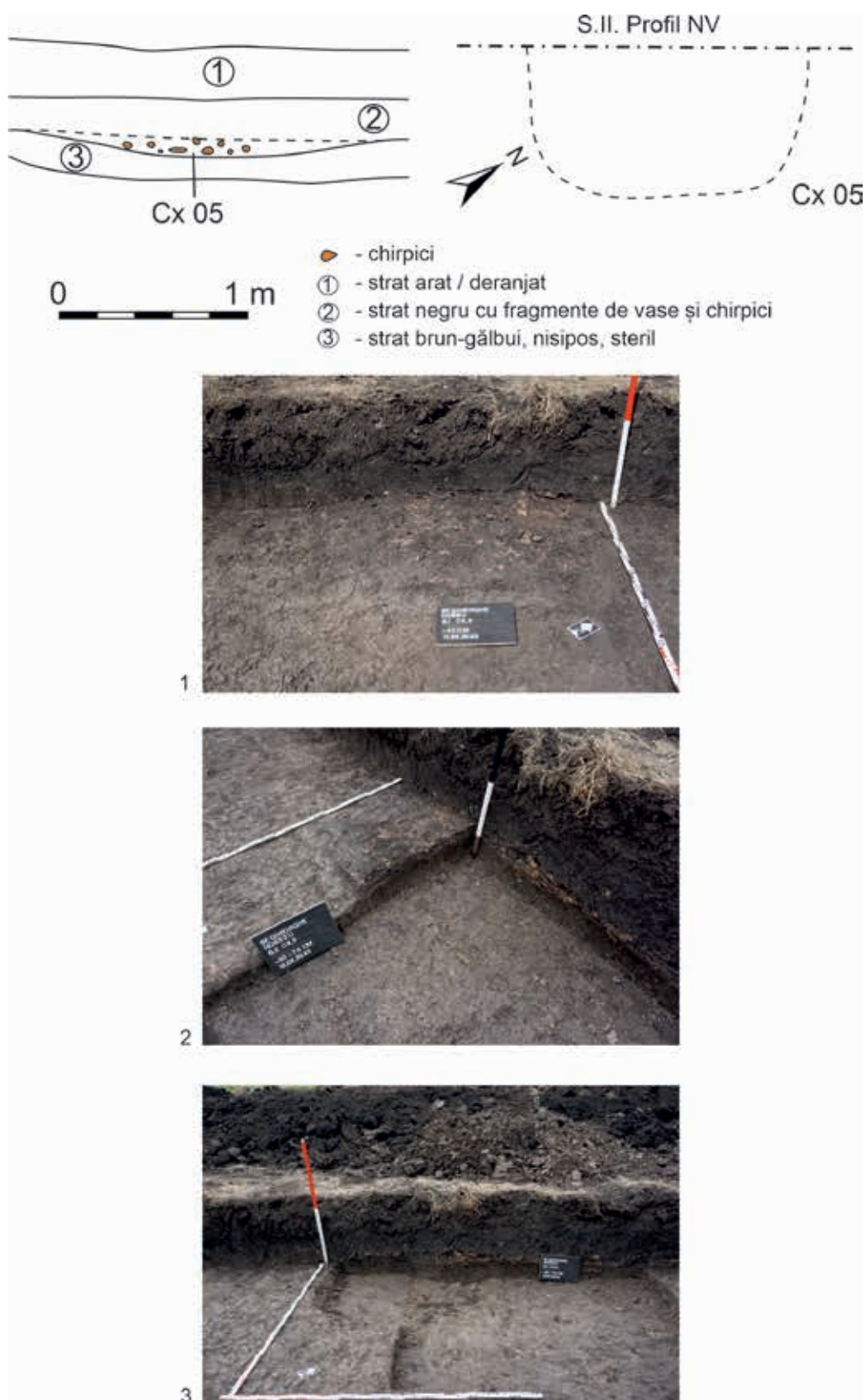

Planșa 13. Vas întregibil (1) și fragment de fusaioală (2) descoperite în groapa Cx 04 din S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.

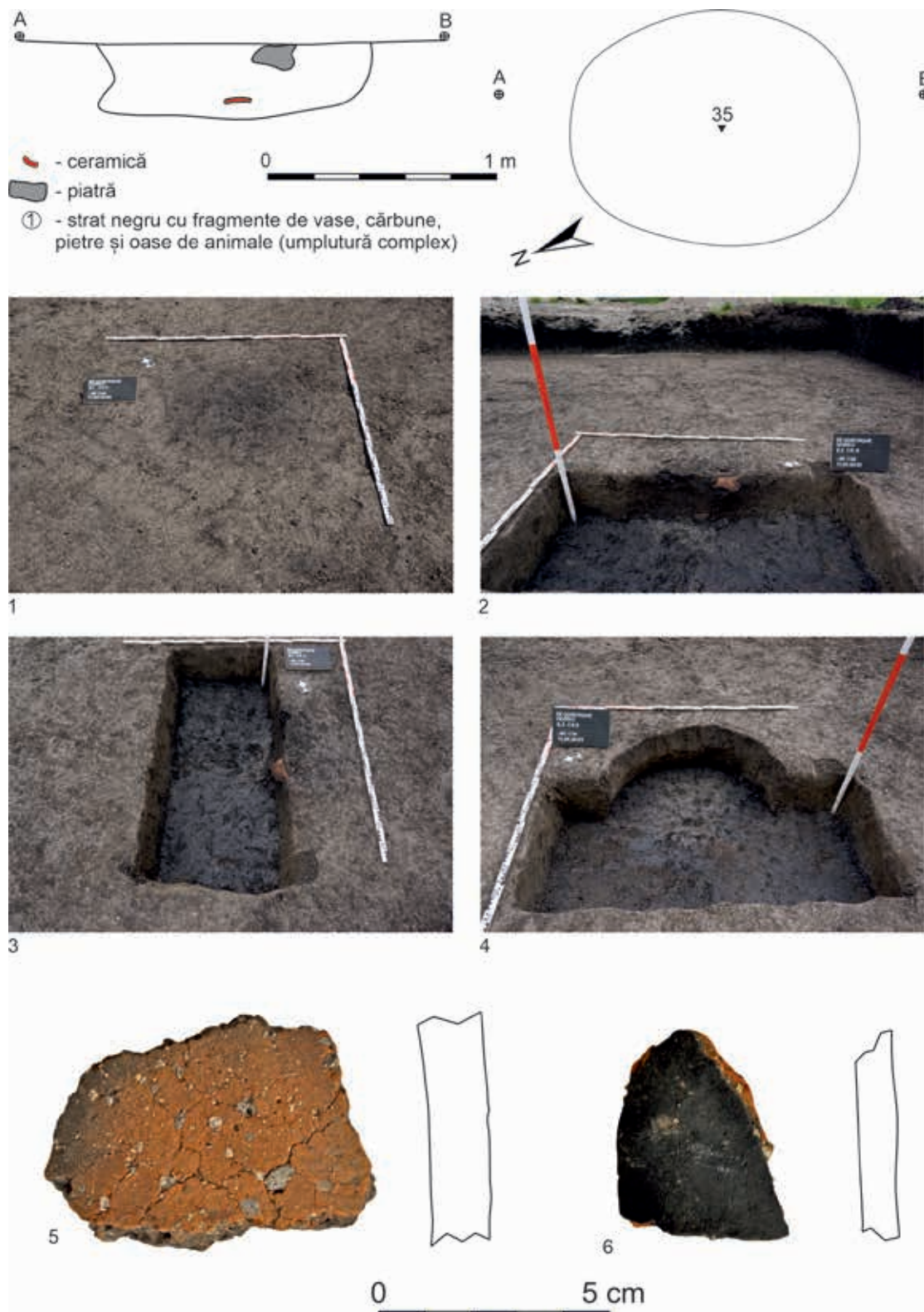
Plate 13. Vas întregibil (1) și fragment de fusaioală (2) descoperite în groapa Cx 04 din S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.

Planșa 14. Râșnițele descoperite în groapa Cx 04 din S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 14. The grinding stones discovered in feature Cx 04 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

Planșa 15. Complexul Cx 05 descoperit în S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 15. Feature Cx 05 discovered in S. 2 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

Planșa 16. Groapa Cx 06 descoperită în S. 2 de pe strada Gaál Sándor nr. 9-11.
Plate 16. Feature Cx 06 discovered in S. 2 on Gaál Sándor Street nr. 9-11.

